

Obsah

Předmluva / 9

Úvod (*Stefan Zimmer*) / 11

Keltové ve světě antiky (*Bernhard Kremer*) / 15

Keltové očima archeologie (*Norbert Baum*) / 31

Náboženství Keltů (*Bernhard Maier*) / 57

Nástin dějin keltskojazyčných zemí

od středověku (*Michael Richter*) / 68

Keltské jazyky (*Stefan Zimmer*) / 84

Smrt pevninské keltštiny (*Torsten Meißner*) / 122

Keltská literatura (*Doris Edelová*) / 133

Keltské právo (*Stefan Zimmer*) / 176

Folklor (*Gisbert Hemprich*) / 187

Druhý život (*Gisbert Hemprich*) / 203

Poznámky / 219

Německá a nizozemská zeměpisná jména

keltského původu / 222

Keltská slova v němčině a francouzštině / 227

Muzea s keltskou tematikou / 230

Literatura / 239

Autoři vyobrazení / 244

Poznámka redakce / 246

Rejstřík / 247

Keltové ve světě antiky

Historik starověku začíná svou práci vždy tam, kde má k dispozici písemné prameny osvětlující historickou minulost. Jestliže se orientujeme podle této metodické, nikoli obsahové dělicí čáry, potom Keltové vstupují do světů historických ramp v polovině 5. století př. Kr., tedy relativně pozdě. Je to doba významných migrací, které vedou keltské houfy z jejich původních sídel ve střední Evropě na západ a jihozápad až do Španělska, jižním směrem přes Alpy do Itálie i na jihovýchod na Balkánský poloostrov. Zatímco příchod Keltů do Španělska a na britské ostrovy antická tradice takřka nevnímá, střety Keltů s řecko-římským světem, k nimž docházelo od 4. století př. Kr., zanechalo jasné literární stopy.

První sporadické zprávy o Keltech nacházíme v dílech řeckých historiků a filozofů od 5. století př. Kr. Tak například Hérodotovi (asi 480–424 př. Kr.) je známo, že Dunaj pramení v zemi Keltů, zatímco Platón a Aristotelés se už ve 4. století př. Kr. blíže zmiňují o keltské mentalitě. To vše má však k použitelným historickým informacím ještě hodně daleko.

Keltové v Itálii a ve Španělsku

Když Platón sepisoval své poznatky, Keltové už sídlili západněji, a to v severní Itálii. Pozadí jejich příchodu je jen velice neurčité. Římský historik Titus Livius, píšící za císaře Augusta, zpravuje o několika přistěhovaleckých vlnách, z nichž poslední klade do doby kolem roku 400 př. Kr. Jeho zpráva je ovšem silně protkána ličením spadajícím spíše do oblasti báji.

Keltské kmeny zabíraly území v severní Itálii a vytlačovaly původní etruské obyvatelstvo. Na základě keltského osídlení nazývali Římané území mezi Pádem a Alpami *Gallia Cisalpina* (= Předalpská Galie na rozdíl od Zaalpské Galie, *Gallia Transalpina*). Toto označení se udrželo i po definitivním dobytí severní Itálie v první polovině 2. století př. Kr., kdy byl keltský prvek už dávno vypuzen.

Důvody, jež naše prameny uvádějí pro migraci Keltů, odpovídají standardním vysvětlovacím vzorům, které ve starověku

měli pro takové přesuny národů: občanské války v původní zemi, přebytek obyvatelstva a následkem toho nouze o potraviny, dobrodružný duch, jakož i přitažlivost jižních krajů pro kulturně a hmotně zaostalé barbary. Modernímu pozorovateli tak pro neexistenci soudobých pramenů nezbyvá nic jiného než vzít uvedené motivy migrací na vědomí.

Usazení Keltů jižně od Alp však mělo závažné důsledky nejen pro Etrusky, ale velice záhy též i pro vzrůstající se Řím. Ačkoli nemůžeme Liviově zprávě ve většině jednotlivostí důvěřovat, i tak je jisté, že keltské vojsko již brzy směřovalo na jih. 18. července roku 387 př. Kr. (podle jiných pramenů roku 390 př. Kr.) došlo u říčky Allie před branami Říma k bitvě Keltů s Římany, jež pro druhé jmenované skončila drtivou porážkou. Následující „boj o Řím“ líčí Livius v dramatické zprávě proložené četnými anekdotami a legendami, která stěží vypovídá o tom, co se skutečně odehrálo. Proto bychom se spíš měli držet střízlivé zprávy řeckého historika Polybia (asi 200–120 př. Kr.), v níž stručně a jasně stojí:

„Umírající Gal“. Římská mramorová kopie podle helénistické bronzové sochy z památníku vítězství v Pergamu (Turecko). Kolem roku 220 př. Kr.

„Nejprve tedy nejen ovládali [Keltové] tuto krajinu, nýbrž podrobili si také mnoho sousedů, jimž naháněli strach svou odvahou.“

Po nějaké době zvítězili v bitvě nad Římany a jejich spojenci, pronásledovali je na útěku a po třech dnech se zmocnili samotného Říma s výjimkou Kapitolu. Byli však odvoláni, protože na jejich území vpadli Venetové. Tehdy uzavřeli s Římany mírovou smlouvu, město jim vydali a vrátili se do své země.“

Tak nějak tomu zřejmě bylo. Tato katastrofa byla těžkou ranou pro římské ambice ve střední Itálii. Řím se z ní sice vzpamatoval až obdivuhodně rychle, přesto dobytí města barbary ze severu utkvělo v kolektivní paměti Římanů jako traumatizující zkušenost. Den bitvy na řece Allii vešel do římského kalendáře jako *dies ater* (doslova: „černý“, tj. „nešťastný den“) a Galové byli od té doby považováni za úhlavní nepřátele a hroživé protivníky Říma. Město pak ještě drahý čas ovládal *metus Gallicus* (strach z Galů) a tuto událost zaznamenali dokonce ve vzdáleném Řecku, pro něj byl Řím až do té doby spíše neznámou veličinou.

Keltové představovali pro bezpečnost Říma ustavičnou hrozbu i v následujících staletích. Po mnoha střetech ve 4. a 3. století př. Kr. se však konečně rýsovalo rozhodnutí ve prospěch Říma. V četných velkých bitvách, zejména roku 225 př. Kr. u Telamonu a roku 222 př. Kr. u Clastidia, byli Keltové na hlavu poraženi. Zdálo se, že časům keltské svobody mezi Pádem a Alpami odzvonilo, ale dopadlo to – jako už tolikrát v dějinách – zcela jinak. Když roku 218 př. Kr. vypukla druhá punská válka, využily právě podrobené keltské kmeny příležitost bojovat na straně kartaginského vojevůdce Hannibala a vydobýt si tak zpět svou svobodu. Byly to však liché naděje. Roku 201 př. Kr. Řím Kartagince po dlouhých bojích srazil na kolena a okamžitě zahájil dobývání ztracených území v Pádské nížině. Koncem devadesátých let 2. století př. Kr. Kelty po nesčetných bojích, které si vyžádaly značné ztráty, s konečnou platností porazil. Osud svobodných Keltů v Itálii byl zpečetěn. Přesto název pro dřívější keltské území, *Gallia Cisalpina*, žil až do císařského období.

Vítězstvím nad Kartaginci získali Římané v neposlední řadě také nadvládu nad velkými oblastmi Španělska, kde rovněž naráželi na keltské obyvatelstvo. Keltizace Španělska je dodnes otevřený problém. Vzhledem k tomu, že chybějí písemné prameny, známe pouze výsledek, nikoli průběh tohoto vývoje. V centrální a severovýchodní části poloostrova každopádně vznikla smíšením s neindoevropskými Ibery kultura, již už antičtí autoři označovali za keltiberskou. Vliv vycházející ze sídelního centra Keltiberů lze však prokázat i v mnoha dalších španělských regionech,

Rejstřík

- Acallam na Senórach 149
Aelius Lampridius 128
áes dána 69
Ailill 139, 141, 154
Alésia 22, 24, 31n
Alexandr Veliký 18, 52, 58, 157
Allia 16n, 87
Ammianus Marcellinus 66
Amra Choluim Chille 137
An Comunn Gaidhealach 211
Aneirin 164n
Anglovelšané 75
Anna (bret. vévodkyně) 83, 203
Annw(f)n 59, 168, 171
Antigonos II. Gonatás 19
Apollón Amarcolitanus 63
Apollón Anextlomarus 63
Apollón Grannus 64
Aremorica 151
Archaeologia Britannica 84
Ariovistus 23
Arles 87, 126
Armagh 73, 85
Artuš 114, 157, 167, 170–173, 175, 217
Attalos I. 20n
Avon 103

Bannockburn 79
bard 27, 66, 133n, 160n, 226
bardic poetry 160
Barzaz Breiz 174, 205n
Bedwyr 172
Belgie 126, 132, 223
Belgové 23n
Bible 59, 61, 73, 89, 95, 103, 106n, 118, 137, 156, 162n, 167, 173–175, 206
Bibracte 22, 26n, 31

bohové a bohyně 19, 21, 61, 63n, 87–89, 95, 103, 124, 142, 150–154, 157, 180, 186, 192, 213, 222, 225, 228
Bopfingen 55
Botorrita 90n
Bagny-sur-Saône 41
Branova mořeplavba 156
Brehon Law 184
Brennos 18n
bretonština 12, 82, 84n, 94, 99, 104, 114–118, 122, 123, 174, 189n, 205n, 215n
Brian Bóruma 150, 153
Britannia minor 82
Brú na Bóinne 140, 142, 153
Buchanan, George 84

Caesar, G. Julius 13, 22–32, 34, 50, 56, 58, 61, 62, 66n, 86, 124, 126, 133, 176
Campbell, John Francis 162, 207
Campbell, John Gregorson 207
Carmichael, Alexander 207n
Carmina Gadelica 207n
Cathbad 142n, 145n
Celtic fringe 12
Celtic Revival 159
Cesta Máel Dúinova člunu 157
Clastidium 17
Claudius (řím. císař) 25, 32
cló Gaelach (písmo) 98
Clastidium, kalendář 60n, 125n
Collins, Michael 77n
Colmán mac Lénine 137
Conaire Mór 155
Conchobar 58, 139, 141n, 146, 171
Conn 151n, 155n

- Connova polovina (*Leath Cuinn*) 151
 Connradh na Gaedhilge (Gaelic League) 77, 159, 210n
 Cormac 147, 151n
 Croker, Thomas Crofton 159, 207
 Cúchulainn 139, 141–144, 148n, 162, 171
 Curtin, Jeremiah 207

 Dafydd ab Gwilym 166
 Dagda 153n
 Dál Riada (Argyll) 70, 73, 78, 208
 datace 36, 135n, 152
 Davey, John 191
 Deiotaros 21, 26
 Deirdre 145n, 148, 160
 Dějiny Britonů 163, 165–167, 170n
 Delfy 18n, 28, 34
 Diarmaid Mac Murchada (král Leinsteru) 75, 137
 Desor, Edouard 32
 Dian Cécht 154
 dinnshenchas 141, 149, 153, 167
 Diodóros Sicilský 66
 Doolin 192n
 druidové 27, 30n, 35, 56, 58, 61, 66n, 125, 128, 133n, 138, 140–143, 152, 156, 173n, 176, 184, 206, 217
 Duanaire Finn 150
 Dublin 33, 70, 73–75, 77, 105, 119, 163, 202, 210n, 214
 dudy 197–199, 209
 dvojjazyčnost 122

 Eduard I. 79, 81
 Echtra Conle 155
 eisteddfod 81, 173, 211, 216
 Emain Macha 138, 140, 142n, 146, 171
 Emer 144, 148
 Endlicherův glosář 132

 Epona 64
 esoterika 11, 46, 217n
 Esus 64
 Étaín 154n
 Etruskové 15n, 34
 Eumenés II. 20n

 Fellbach-Schmidten 54n
 Fergus 139, 141n, 145n
 fili 134, 160, 177
 Finn, Finnův cyklus 136, 147–150, 152, 156, 160–162, 171
 Fís Adamnáin 158
 flétna 196, 200n
 Fomoriané 155n
 Francie 9, 18, 24, 31, 32, 34, 36, 55n, 60, 63, 65, 83, 86, 93, 115, 122, 126, 129, 132, 174, 189, 198, 203, 223

 Gaelic League 77, 159, 210
 Gaeltacht 97, 189n
 Galatie (Galatové, galatština) 19, 21, 26, 34, 84, 89, 93n, 122, 125, 128, 130n
 galicijština 123
 Gallaeci 18
 Gallia Cisalpina 15, 17
 Gallia Narbonensis 22, 86, 126
 Gallia Transalpina 15
 galská válka 23, 25, 126
 galština 84, 86–89, 92n, 110, 114n, 122n, 125–132, 226
 geis 138, 146n, 172
 Geoffrey z Monmouthu 167, 170
 Gergovia 22, 24
 Glauberg 9, 42–44
 glosy, staroirské 60, 73, 94n, 136
 Gododdin 165, 170
 gogynfeirdd 166
 Gorsedh Kernow 216
 Gournay-sur-Aronde 55n
 Grammatica celtica 84
 Grimm, Jakob 161, 207
 Grimm, Wilhelm 161, 207

- Guestová, Charlotte 168, 174
 Gundestrup, kotlík 65
 gwenedeg (vanneské nářečí bretonštiny) 115n

 Hadriánův val 25, 163
 halštatská doba/kultura 32–37, 39–42, 46, 130, 230
 harfa 166, 197, 212–215
 Harri Tudur (= Jindřich VII.) 104
 Helvéciové 10, 23, 26
 Hérodotos 15, 34, 65
 Hersart de la Villemarqué, Théodore 174, 205n
 Heuneburg 33, 40n
 Hirschlanden 39n, 43
 Historia Brittonum 163
 hladomory (1845–1849) 77
 Hoel II. (bret. vévoda) 83
 Hochdorf 9, 37n, 40, 45
 Holzhausen 55
 humanismus 11, 67
 Hyde, Douglas 210n
 Hywel Dda (král Walesu) 176, 184

 Châteaubleau 87, 129
 Chrétien de Troyes 168, 173n

 iberské písmo 52, 92, 123
 interpretatio romana 63
 Irenej 127

 Jak Kulhwch dostal Olwen 59, 166, 171n
 Jeroným (církevní otec) 89, 93, 130n
 jiný svět 59, 63, 136, 142, 148–150, 152–156, 168, 171

 kalendář z Coligny 60n, 125n
 kalendář, galorománský 61
 Kartaginci 17, 34
 Keating, Geoffrey 159
 Kei 171–173
 Kells 73, 75

 Keltiberové, keltiberština 17n, 34, 84, 90–92, 122–124
 kerneweg (cornouaillské nářečí bretonštiny) 116, 215n
 Kilkennyjské výnosy 75, 97
 klienti 26n, 177, 181
 Kniha děkana z Lismore 161n
 knížecí hrob 9, 35–38, 40, 42n, 62
 Kolumbán ml. 73
 Kolumba st. 137
 kornština 12, 84n, 94, 113n, 122, 175, 191, 215–217
 Krádež dobytka v Cúailgne 70, 138
 Královský cyklus 136, 150, 156
 kumbrijština 113

 laténská doba 13, 23, 32–35, 37, 42, 45–50, 52–54, 56, 72
 Lebor Gabála Érenn 155n
 leoneg (léonské nářečí bretonštiny) 116
 lepontština 84, 92, 122, 124n
 Lhuyd, Edward 84, 114, 175
 Livius, Titus 15n, 19
 Llywelyn ap Gruffudd 81
 Lug 142, 152, 154n, 224
 lugano 92n, 124n
 Lúkiános 128
 Lusitánci, lusitánština 18, 92, 122, 124
 Luzel, François-Marie 174, 207

 Mabinogi 105, 167n
 Macpherson, James 161n, 174, 204–206
 Maddrell, Ned 103, 191
 Mag Mell 156
 Magdalenenberg 35–37, 40
 Magdalensberg 27
 Makedonci 18
 Manannán 148, 152, 154, 156, 168
 Manching 27, 50, 51, 56
 Marcellus z Bordeaux 132

- Massalia (Marseille) 33–36, 41,
 52, 85–87, 126
 Maynooth 77, 119
 Medb 139, 141
 Merlin 153, 167, 217
 Merriman, Brian 161
 mince 27, 31, 52n, 86, 90, 92,
 179n, 212
 Mithradatés VI. 21
 Mòd Naiseanta 211, 216
 Moira 138, 153
 Mořeplavba Snédguse a Mac
 Ríagly 158
 Mořeplavba synů Corrových 158
 Mugova polovina (Leath Moga)
 151
 mutace 99, 110–112
 Myrddin 59, 153, 166
 Mytologický cyklus 136, 153n

 Narbonne 22, 86
 National University of Ireland
 77, 202, 211
 Nebringen 47n
 Nîmes 87n, 126
 Nuadu 154–156
 Numantia 18, 85, 90, 124

 O'Donnell, Rory 76
 O'Neill, Hugh 76
 Óengus Mac Óc 147, 153n
 Offiú val 105
 oireachtas 209, 211, 216
 oppidum 27, 50–52, 56, 64
 Orgetorix 26
 Ossian 11, 67, 161, 204
 otroctví 24, 179n
 Owain Glyndŵr 81

 Patrik (sv.) 70n, 73, 95, 144, 149,
 156, 191n
 Pausaniás 21
 Pentreathová, Dolly 113, 191
 Pergamon 20, 34, 85
 pěstounství (fosterage) 183n
 Piktové, piktština 73, 78, 101,
 117n
 Plavba svatého opata Brendana
 158
 Plinius 22, 226
 Poitiers 87, 129
 Polybios 16
 Pompeius Trogus 19
 Portugalsko 18, 123n
 Porýní 53, 63, 126
 Poseidónios 30, 58, 66n, 131,
 133, 135, 138, 145
 právo církevní 177, 179
 právo manželské 141, 178, 181n
 proroctví politická 166, 171
 přeslen 129–131
 příbuzenská odpovědnost 178
 Ptolemaios Keraunos 18

 Queen's University 77

 Rerum Scoticarum Historia 84
 Rhys, John 207
 Robert Bruce 79
 Roland 82
 Rom 129

 Řím, Římané 11, 15–18, 20–25,
 28, 31, 34, 53, 56, 63, 68, 72,
 76, 85n, 88, 94, 103, 124–127,
 133n, 163, 179, 182

 Scotti 78, 101
 síde, áes síde 59, 153–155
 St Andrews (univerzita) 79
 Starý sever 105
 Stonehenge 67
 Strabón 30, 58, 66
 Stradonice 27
 Sulpicius Severus 129

 Španělsko 15, 17n, 21, 24, 90,
 123

 Taliesin 164n

Taranis	63n	tregerieg (trégorské nářečí
bretonštiny)	116
Tektoságové	19n	Trevír	89, 131, 225
Telamon	17	triády	63, 166n
Teutates	64	Trinity College	73, 76
texty právní	68, 70, 113, 127,
176, 178, 184	Tristan	145, 167
Thoms, William John	31, 187	Trokmové	19n
Thomsen, Christian J.	31	Túatha Dé Danannové	153–156
Thurneysen, Rudolf	176		
Tnugdalovo vidění	158	Uí Néillové	138, 151–153
Tolistobogiové	19n		